

УДК 37.02+010

М.В. Сиротюк

Кременецький обласний гуманітарно-педагогічний інститут ім. Тараса Шевченка

ОСОБЛИВОСТІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В УМОВАХ КОМП'ЮТЕРНО-ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА

У статті досліджено основні особливості вивчення іноземної мови у вищих навчальних закладах з використанням інформаційно-комунікаційних технологій. Акцентується увагу на актуальних проблемах викладання іноземної мови в умовах комп'ютерно-орієнтованого навчального середовища.

Ключові слова: сучасні інформаційні технології, мультимедіа, інтерактивність, зворотній зв'язок, навчання онлайн, комп'ютерно-опосередкована комунікація, персональний комп'ютер

Постановка проблеми. Персональний комп'ютер як засіб навчання через свою універсальність дозволяє не тільки формувати знання, уміння і навички, але і вирішувати головне завдання вищої школи - всесторонньо розвивати особистість майбутнього професіонала. Тому досліджуючи основні можливості персонального комп'ютера (ПК) у викладанні іноземної мови, слід визначити основні особливості та актуальні проблеми з якими стикається як викладач, так і самий студент, який вивчає іноземну мову.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, як вітчизняних так і іноземних науковців, вчених та педагогів, вказує на важливість використання інформаційно-інноваційних технологій в системі освіти. Зокрема, ряд іноземних науковців, серед яких Дж.Харамер, Г.Дудені, Н.Хоклі, М.Аллен, П.Реннер, Б.Мінс, Р.Керн та ін. вказують на неоднозначність та специфічність у використанні ПК в комп'ютерно-опосередкованій комунікації. А тому, ми намагалися дослідити наукові доробки іноземних науковців, педагогів та викладачів іноземної мови та окреслити основні особливості у викладанні іноземної мови, визначити актуальні проблеми та окреслити шляхи вирішення згаданих проблем.

Виклад основного матеріалу. Визначальна роль у становленні та розвитку професійно-освітнього процесу належить формуванню у вищому навчальному закладі сприятливого інформаційно-розвиваючого середовища. Провідна роль в управлінні процесом навчання як і раніше належить викладачеві, в першу чергу через неможливість скласти формалізовану модель студента, яку можна було б реалізувати у вигляді комп'ютерної програми.

При використанні інноваційних технологій, викладач має змогу здійснювати моніторинг процесу навчання: перегляд зображень з екранів студентів, слідкувати та спілкуватися з кожною групою чи підгрупою студентів, не відволікаючи інших студентів від навчальної роботи

Важливість професійної підготовки педагогічних кадрів до використання та застосування комп'ютерних технологій навчання, їх адекватне та вдале впровадження їх в освітній процес, розробки та створення персоналізованого навчально-методичного забезпечення. Запорука вдало проведеного заняття залежить, перш за все, у ґрунтовній підготовці та у методиці викладання дисципліни викладачем.

Майк Аллен та ін. виявив, що ефективність дистанційного навчання до цього часу ще не знайшла однозначної оцінки у педагогів: навіть ті, хто схвалює використання онлайн-навчання, відмічають послаблення контакту зі студентами та втрату необхідного контролю над навчальним середовищем через втручання техніки [1, р.413-415].

Бенбунан-Фіч та Хільц стверджують, що в умовах комп'ютерно-опосередкованого середовища, засоби інформаційних технологій зазвичай виявляють досить помірний позитивний ефект або ж зовсім ніякого ефекту на результати навчання у порівнянні з традиційними методами навчання – лицем до лица [4, р.3-4].

Інтерактивні технології змінюють саме розуміння про студента дистанційного чи онлайн-навчання. Замість передачі знань від експерта до студента, як цього вимагає педагого-центристський метод, формується модель нового типу, коли студент самостійно визначає цілі та завдання навчання на індивідуальному та колективному рівнях впродовж свого життя. В міру того як змінюються навички і знання студента, змінюється і роль викладача. Самовпевнені студенти намагаються і в змозі поставити власні цілі і сформулювати стандарти з допомогою експертів або і без них. Адекватний педагог в даному випадку виконує функцію консультанта та

організатора ресурсів. Проблеми з'являються, коли вибраний стиль викладання не відповідає рівню підготовки студента [10].

Навчання в інформаційно-комунікаційному середовищі – це абсолютно нова парадигма освіти, яка опирається на функціональну ефективність СІТ, формує культуру і формується на основі «особливої» культури навчання... [2, р.258].

Активне використання мови в автентичних ситуаціях – ціль комунікативного підходу до вивчення іноземної мови [5].

Надзвичайно важливим стає розподіл ролей між викладачем та студентом. Очевидно головним учасником навчального процесу стає сам студент, а викладач виконує функцію «диригента», він більше мовчить, в той час, як більше розмовляють студенти. Викладач лише стимулює процес, а студенти вчаться опиратися на свої знання. Студент розглядається як «критичний мислитель», який здатний формулювати особисті знання [9].

В режимі комп'ютерно-опосередкованої комунікації студенти не тільки більше вправляються у письмі, проте і більше читають. Їм приходиться читати повідомлення партнерів по чатам і форумам, щоби активно і вдало приймати участь в дискусіях. Завдяки досить швидкому темпу дискусій такого типу, студенти вчаться шукати основну думку в повідомленні і не зосереджуватися на окремих словах [8, р.475-476].

Як зазначає Н.Гаррет, «використання комп'ютера не є методом. Це, перш за все, середовище, в якому можна реалізувати різноманітні методики, підходи та педагогічні філософії» [6, р.75].

М.Вашауер зауважує, що технологія може уможливити процес та організацію навчання, проте вона не може визначати їх [11, р.760-761].

Дослідження соціальної динаміки в середовищі комп'ютерно-опосередкованої комунікації (computer-mediated communication СМС), підтверджують, що комп'ютерно-опосередкована комунікація є зручною та безпечною платформою для цілей вивчення іноземної мови [7].

Сьогодні, не варто і згадувати, що широкий вибір медіа технологій, які можна використовувати протягом навчального заняття, є, як-ніколи, такий величезний, що горизонти технологій не закінчуються такими можливостями, як інструкції, представлені за допомогою комп'ютерної техніки, супутникові передачі, інтерактивне відео, DVD програмування.

Слід зазначити, що ефективність використання СІТ є надзвичайно високою, адже, для порівняння, слід усвідомити важливість використання досить традиційного засобу навчання – шкільної дошки, яка десятиліттями залишається простим, але в той же час виконує важливу та ефективну функцію засобу навчання на різних етапах та рівнях вивчення будь-якого предмету.

Використовуючи інтерактивні можливості медіа, в студента є можливість створити «ефект психологічної реальності», під яким розуміється можливість перенесення зовнішнього світу зі всіма його особливостями у навчальну лабораторію. Працюючи щоденно з тією чи іншою технологією у повсякденному житті, студент звичайно готовий «зустріти» її в аудиторії.

В контексті викладання іноземної мови у вищому педагогічному закладі, слід розрізняти медіа, як:

- програмне забезпечення (як споживчі медіа одиниці);
- апаратне забезпечення (обладнання, апаратура);
- комерційно та власноручно виготовлені викладачем матеріали;
- автентичні та не автентичні матеріали.

Кожен із вищезазначених компонентів повинен займати чітке та адекватне місце у викладанні іноземної мови, як і, власне, сама ціль використання тієї чи іншої технології (використання ПК у представленні певної інформації, забезпеченні практики чи стимулюванні комунікативної інтеракції чи лише у забезпеченні «зворотнього зв'язку»).

Кожна форма медіа представляє унікальні переваги в навчальній аудиторії, розпочинаючи з доступності та негайності зворотнього зв'язку з використанням шкільної дошки, можливостями мультимедійних інтерактивних дошок, які надають викладачеві можливість представляти автентичні матеріали різного типу, форми, рівня складності та тематики. Отже, кожен навчальний засіб залишає свій відбиток на навчальному процесі, має свої особливості, переваги та недоліки. Завдання ж викладача – обрати саме той засіб, який би максимально стимулював, згрупував, активізував роботу студентів, зацікавлював та вдало контролював знання, покращував їхні вміння та вдосконалював навички володіння іноземною мовою.

Розглядаючи широкий спектр медіа технологій, як апаратного, так і програмного забезпечення, не дивно, що викладачі іноземної мови досить часто обтяжені великим вибором доступних засобів. Досить часто використання медіа нехтується через те, що сам викладач не впевнений як пристосувати ці складні та потужні навчально-дидактичні матеріали до потреб студента, його мовленнєвої компетентності.

Вказівки щодо вибору, адаптації, розвитку та впровадження медіа матеріалів в загальному не відрізняється радикально від більш універсально-вживаного планування заняття. Адекватність матеріалу для іншомовних слухачів, їхня технічна та педагогічна якість, їхня навчальна мета, різні етапи під час проведення заняття слід розглядати як важливі компоненти викладання іноземної мови використовуючи аудіо чи відео-візуальну медіа.

Медіа матеріали не слід розглядати, як «побічні» до заняття чи непередбачувані у впровадженні. Скоріш за все, їхнє використання слід так ретельно та уважно спланувати, як і хід самого навчального заняття. Викладачеві слід окреслити та обрати центральний та найбільш важливий компонент уроку, який вдало переплітається з іншими компонентами заняття, наприклад читання тексту, написання індивідуального завдання, чи завдання по говорінню.

Слід зазначити, що говорінню можна легко та корисно навчати в поєднанні з іншими навичками аудіювання, читання чи письма. Кожен з нас передає певну усну інформацію з певною ціллю до слухача. Усне мовлення під час заняття має надзвичайно важливу роль, адже для одного учасника навчального процесу, говоріння – це розмовна діяльність, а для інших – це одночасний процес аудіювання. Тому, завдання викладача полягає в тому, щоб побудувати заняття на такому рівні говоріння, щоб використовуючи традиційні чи медіа технології, якомога продуктивніше та ефективніше представити студентові мовленнєві одиниці найвищого зразка.

Надзвичайно великі переваги та можливості надають можливості ПК, центру вивчення іноземної мови, мовної лабораторії при вивченні та тренуванні вимови. Під час такої форми роботи, одним із партнерів студента виступає викладач, а з іншого – корінець мешканець іноземної країни, мова якої вивчається. Студент має можливість працювати в різноманітних онлайн-ових програмах, розмовляючи з іноземцями та обираючи опцію дистанційного спілкування чи лицем до лица. Студент має можливість прослуховувати певний трек декілька разів, (що обмежувалось при використанні магнітол), виписати та проаналізувати нову чи незрозумілу лексику, термінологію, вибирати тексти різної складності та тематики, складати діалоги, розмовні теми на основі прослуханої інформації. Завдання викладача – «вслідкувати» за різними видами діяльності студента, сприяти ефективному вивченні іноземної мови, звертаючи увагу як на здобутки, так і на помилки, недоліки, недопрацювання та допомогти їхньому виправленню.

Індивідуальна робота студента у мовній лабораторії є надзвичайно важлива та потрібна, адже велика частина важливого навчального матеріалу не подається чи пропонується студентові під час навчального заняття. Завдання в мовній лабораторії мають бути продуманими, максимально індивідуалізувати роботу студента, активізувати його творчу діяльність та ініціативу. Проте, недоліком цього виду роботи є те, що викладач не завжди ретельно та уважно перевіряє виконання студентом завдання в мовній лабораторії: в нього не вистачає часу, поспіх у подачі нового навчального матеріалу досить часто «забирає» у студента бажання індивідуально працювати та вдосконалювати навички володіння іноземною мовою. І досить прикро констатувати, що часто причиною цих «зупинок» чи прогалин у знаннях студента є сам викладач. Тому, викладач повинен так організувати роботу у мовній лабораторії, щоб студент сам міг проводити самомоніторинг своїх знань та вмінь, а на наступному занятті, викладач та студент підводили підсумки роботи у центрі вивчення іноземної мови чи мовній лабораторії.

Дискусії та зворотній зв'язок є важливими компонентами навчального заняття, адже студентам потрібно висловити свої думки про розуміння, сподівання та усвідомлення подібних та відмінних рис між мовленнєвими актами іноземної та власної культури. Такі види діяльності допомагають їм краще розуміти, усвідомлювати та запам'ятовувати зразки поведінки певного мовленнєвого акту та не допускають повторенню зроблених помилок у попередньому представленні.

Висновки. Готуючись до заняття, викладач повинен «поставити» ряд запитань не лише студентам, перевіряючи чи контролюючи той чи інший навчальний матеріал, але, перш за все, він повинен поставити правильну мету заняття, обрати центральний компонент чи аспект мовленнєвої діяльності, визначити програмне та апаратне забезпечення, підготувати якісні навчально-дидактичні матеріали, матеріали контролю і самоконтролю, продумати тривалість кожного виду

роботи, тривалість використання медіа технологій, час на їхнє завантаження, залучення всіх студентів до навчального процесу.

Тому, переваги інноваційних технологій при викладанні іноземної мови однозначні, проте вони вимагають від викладача максимуму уваги, зосередженості, наполегливості, продуманості, виваженості, поміркованості та зацікавленості у викладанні певної навчальної дисципліни. Лише тоді ПК стає справжнім асистентом та помічником викладача під час викладання іноземної мови.

1. Бакулев Г.П. Новые медиа: теория и практика / Г.П.Бакулев. – Москва: Изд.-во КЛМ, 2008.
2. Розина І.М. Педагогическая компьютерно-опосредованная коммуникация как прикладная область коммуникативных исследований // Educational Technology and Society 8 (2), 2005. P. 258.
3. Allen M., E. Mattrey, M.Bourhis, J. Titsworth, S. and Burell. Evaluating the Effectiveness of Distance Learning: Comparison using Meta-Analysis. Journal of Communication, 2004, 3 (55). P. 403-415.
4. Benbunan-Fich, R.&Hiltz, S.R. Educational applications of CMCS: Solving case studies through asynchronous networks. Journal of Computer-Mediated Communication, 1999. P.3-4. Режим доступу до журн:
<http://ascusc.org/jeme/vo14/issue3/benbunan-fich.html>
5. Chafe, A. Computer Mediated Communication in the Second Language Classroom, 1999ю Режим доступу до журн:
http://www.cdli.ca/~achafe/commedlang_html.htm
6. Garret N. Technology in the service of language learning: Trends and issues. Modern English Journal, 75 (1). 1991. P. 75.
7. Hamzah M. A theoretical rationale in the application of computer-mediated communication (CMC) in an English for specific purposes (ESP) setting. Режим доступу до журн:
<http://www.aare.edu.au/01pap/ham01182.htm>
8. Kern R. Reconstructing classroom interaction with networked computers: Effects on quantity and quality of language production. Modern Language Journal, 1995. 79 (4). Pp. 457-476.
9. Means, B., & Olson, K. (Ed.) Technology and Education Reform. Document prepared by the Office of Educational Research and Improvement. U.S. Department of Education, 1997.
10. Renner P. The art of teaching adults: How to become an exceptional instructor and facilitator. Vancouver: Training Associations, 1993.
11. Warschauer M. Researching Technology in TESOL: Determinist, Instrumental and Critical Approaches. TESOL Quartely, 32 (4), 1998. Pp. 760-761.